

RUMORS EN GUERRA. Desinformació, internet i periodisme

ARGEMÍ, Marc

Acontravent, maig 2013, Assaig XXI, 3, 199 pàgines.

Els rumors són missatges que circulen a gran velocitat, que canvien de forma a mesura que es difonen, i més quan hi ha una situació d'angoixa personal, o emergència. Internet és l'àmbit idoni perquè és donin aquestes condicions. El present estudi examina els arxius britànics de la propaganda contra l'enemic a la II guerra mundial. La guerra va ser un temps abonat perquè ambdós bàndols fessin campanyes d'informació i desinformació, amb la creació d'organismes i oficines per crear rumors i controlar-los, com autèntiques fàbriques. Aquesta propaganda podia ser blanca, (oficial) que remarca el paper del propi país, i dóna dades fiables i creïbles. O bé negra, que és per danyar l'esforç bèl·lic, i es presenta des de dins del país enemic, amb l'objectiu d'induir alarma, pessimisme i desconcert entre els enemics, i esperança i confiança entre els amics. També es descriu el recorregut d'alguns rumors de la II guerra; com es posen en circulació, com s'escampen, i com reacciona l'enemic. En un altre capítol s'estudien les respostes als rumors de l'altra bàndol. Com es creen les oficines de contrapropaganda, alertant la població. I com mantenir la credibilitat dels mitjans en aquest ambient. I també els esforços per donar una informació veraç enmig d'una guerra de mentides. Els professionals del periodisme reaccionen contra aquest informació adulterada per la propaganda que pot deixar tocada per sempre la seva tasca. També es detecta que aquesta propaganda pot suposar un perill per la democràcia en la mesura que els governs vulguin «manufacturar el consens». Els Estats Units varen constatar el perill de la difusió dels rumors per a la seguretat nacional. I van estudiar la manera de combatre'ls. Naixien així les clíniques antirumor; grups de voluntaris i psicòlegs que recollien i analitzaven els rumors. N'estudiaven la difusió i proposaven les mesures més convenientes. En la tercera part del llibre s'exposa la difusió, el tractament, i la valoració dels rumors en la vida real. Per una banda, el rumor, com la vida mateixa, és inevitable; es produeix de forma espontània, d'una altra, quan és fruit de la manipulació interessada és la corrupció de la feina d'informar. El remei serà aprendre a distingir la part de veritat i de mentida, l'orientació de la manipulació, etc. Internet està portant l'opinió pública a una mena de tertúlia general, i a una igualació dels productes informatius de qualitat i els dolents. I també a un consum d'informació immediat, i deslocalitzat. El rumor en aquest món desplaça la notícia que requereix temps i esforç. Així, el rumor es presenta com una notícia improvisada, sense rigor ni proves. Per això és sospitós. Tot plegat és un repte al periodisme perquè és una informació de primera mà, que pot seduir el professional a difondre el que més es mou a la xarxa, abandonant els seus criteris de rigor i de control de qualitat. La convicció final és que el periodisme té molt a oferir a les societats democràtiques com a font creïble d'informació, però ha de competir en prestigi amb les xarxes difusores de rumors. El periodista del futur serà un verificador de la fiabilitat dels rumors i tindrà la responsabilitat de la veracitat.

Interessant estudi que planteja un problema ètic d'actualitat. En començar la descripció de la propaganda en guerra, es documenta com la mentida, manipulació de la veritat per enganyar, és una arma de destrucció de la veritat per fer mal a l'enemic. Dins la moral de guerra, justificada com a defensa, és legitimada com les altres armes. Tanmateix, com és obvi, aplicar la tècnica de la fabricació de rumors al temps de la política en pau no és ètic. Així, com ja ha estat denunciat en el mateix text, la manipulació de les notícies, i l'ocultació de la veritat, per part del poder, o dels grups d'opinió, és un perill per a la democràcia i les llibertats. Els periodistes hauran de vetllar per tal que l'allau de rumors no es converteixi en manipulació. I és que la mentida, com les altres armes, fereix també els amics.